Energicentrums referensgruppsyttrande utifrån ”Uppdrag till Energimarknadsinspektionen att upphäva föreskrifter och lämna förslag om en ny utformning av effektavgifterna”. Diarienummer: KN2026/00582

Inspel om framtidens elnätstariffer

Till Energimarknadsinspektionen • Regeringsuppdraget om ny utformning av effektavgifter

Våra viktigaste synpunkter

Framtidens elnätstariffer bör bidra till att nätet används effektivt och att framtida nätkostnader begränsas. Vi vill särskilt lyfta följande:

- **Utgå från nätets faktiska behov.** Prissignaler bör spegla när och var belastningen riskerar att skapa problem eller framtida kostnader.
- **Skilj mellan styrning och kostnadsfördelning.** Det ska vara möjligt att ge tydliga lokala prissignaler och samtidigt kompensera för strukturella skillnader mellan kunder.
- **Ge utrymme för mer träffsäkra prissignaler.** Regleringen bör möjliggöra lokal differentiering, hög tidsupplösning och intradagsuppdateringar när nätförhållandena förändras.
- **Ta hänsyn till kundernas samlade beteende.** Tariffer behöver fungera tillsammans med spotpriser och automatiserad flexibilitet, utan att skapa nya belastningstoppar.
- **Beakta olika kunders förutsättningar.** Det gäller både möjligheten att styra elanvändningen och hur nätkapacitet fördelas, exempelvis genom delade abonnemang.
- **Ställ tydligare krav på nätföretagen.** De bör kunna visa att tariffmodellerna ger avsedd effekt och uppfyller kraven på kostnadsreflektivitet och rättvis kostnadsfördelning.

1. Utgå från nätets behov – inte kundens enskilda topp

Avgifter baserade på enstaka individuella effekttoppar har begränsningar. Det viktiga är därför att de prövas på samma grunder som andra modeller.

Vi föreslår att Ei bedömer hur väl olika tariffmodeller minskar kostnadsdrivande belastning i nätet – vid rätt tid och på rätt plats – snarare än hur väl de minskar kundernas individuella effekttoppar.

Det är inte flexibiliteten i sig som bör premieras, utan den nytta som förändrad elanvändning faktiskt ger för nätet.

2. Skilj på styrning och kostnadsfördelning

En elnätstariff behöver ge incitament till effektivt nätutnyttjande, fördela gemensamma kostnader på ett rimligt sätt och säkerställa nätföretagets kostnadstäckning. Dessa funktioner kan hanteras genom olika tariffkomponenter.

Vi föreslår därför att Ei:s nya reglering utgår från tariffens samlade funktion och ger utrymme att kombinera träffsäkra prissignaler med en separat, rättvis långsiktig kostnadsfördelning. Även om det nuvarande regeringsuppdraget fokuserar på effektavgifter bör reglerna inte försvåra en sådan samverkan

med övriga tariffkomponenter. En sådan styrsignal kan exempelvis vara en rörlig avgift per kWh, där priset bestäms av den gemensamma belastningen i den aktuella nätdelen.

De rörliga prissignalerna bör ha en tydlig koppling till nätets framåtblickande kostnader. Sådana kostnader kan finnas även utan akut kapacitetsbrist. En hög belastning innebär inte automatiskt att en nätförstärkning behövs. Därför är det viktigt att kunna förklara sambandet mellan prissignalen och de framtida kostnader eller risker den avser att spegla.

3. Rättvisa och geografiska prissignaler

En viktig utgångspunkt är att skilja mellan kostnader som kunden kan påverka genom sitt beteende och strukturella förhållanden i elnätet som kunden inte råder över.

Lokala prissignaler kan utformas som en nätbelastningsavgift per överförd kWh, där priset varierar beroende på hur hårt den aktuella nätdelen är belastad. På så sätt kan kundens kostnad påverkas av när elen används, i stället för att enbart utgå från kundens individuella effekttoppar.

Men om kunder i svagare nätdelar oftare möter höga priser riskerar de också att systematiskt få högre kostnader på grund av nätets förutsättningar. Därför behöver den lokala styrsignalen kunna kombineras med en separat kostnadsfördelning som kompenserar för sådana strukturella skillnader.

En möjlig lösning är att återföra hela den sammanlagda intäkten från nätbelastningsavgifterna till kundkollektivet genom en separat kompensation. Återföringen kan fördelas utifrån anslutningens storlek och de genomsnittliga lokala nätpriserna över en längre period. På så sätt speglar kompensationen främst nätets strukturella förutsättningar. Kunder med lika stora anslutningar får då större kompensation i nätdelar där priserna i genomsnitt är högre.

Det avgörande är att kompensationen inte baseras på kundens egen elanvändning. Två kunder med lika stora anslutningar i samma nätstation får därför samma kompensation, men kan få olika nettokostnader. Den som ofta belastar nätet vid ogynnsamma tidpunkter betalar mer i nätbelastningsavgift, medan den som använder nätet vid gynnsammare tidpunkter kan få tillbaka mer än den betalar.

På så sätt kan kunder kompenseras för nätets strukturella förutsättningar utan att incitamentet att använda nätet effektivt försvinner. Vi rekommenderar därför att Ei:s kommande reglering ger utrymme för separata kostnadsfördelningsmekanismer och bedömer rättvisan utifrån tariffen som helhet.

4. Låt prissignalen följa rätt tid och plats

Behovet av flexibilitet är ofta störst under ett begränsat antal timmar och i vissa delar av nätet. En tariff som ger samma styrsignal överallt, eller under grova tidsfönster, riskerar därför att styra i onödan eller missa de tillfällen som verkligen spelar roll.

Ei bör analysera både tidsvariation och möjlighet till lokal differentiering. Tariffmodeller bör möjliggöra hög tidsupplösning, så att prissignalerna kan spegla kortvariga förändringar i nätets belastning.

Det finns också en avvägning mellan framförhållning och precision. Priser som är kända dagen före är lätta att planera efter, men prognoser kan missa plötsliga belastningstoppar. Priser som uppdateras nära drifttimmen kan vara mer träffsäkra men svårare för kunden att förutse. Vi föreslår att Ei även prövar

kombinationer, exempelvis en i förväg känd, låg nätbelastningsavgift när nätförhållandena inte motiverar någon stark styrsignal, med tydligt reglerade prisuppdateringar när behovet förändras.

5. Enkelhet ska bedömas ur kundens perspektiv

Enkelhet handlar inte bara om hur tariffen räknas ut. Det viktigaste är att kunden förstår när det lönar sig att agera – och att laddboxar, batterier och andra styrsystem kan använda priset automatiskt.

Därför bör Ei väga in tillgång till tydliga, maskinläsbara prissignaler via standardiserade gränssnitt, god framförhållning och möjlighet att förstå sin kostnad. En avancerad beräkning kan ge en enkel användning, medan en avgift byggd på några få månadstoppar kan vara svår att förutse.

6. Se till hela priset och undvik nya effekttoppar

Kunder och automatiserade styrsystem reagerar på det samlade elpriset, inte bara nätavgiften. Därför behöver Ei analysera hur nätavgifter samverkar med spotpriser, stödtjänster och andra flexibilitetsincitament.

När många batterier och elbilar reagerar på samma låga pris kan nya lokala effekttoppar uppstå. En lokalt belastningsberoende nätavgift kan motverka detta genom att göra det dyrare att använda el när nätet är ansträngt.

Det räcker dock inte att nätavgiften varierar över tid. Om många kunder reagerar samtidigt på samma prissignal kan nya belastningstoppar uppstå även med en dynamisk tariff. Ei bör därför undersöka modeller där prissättningen tar hänsyn till hur kundernas förväntade beteende påverkar den samlade nätbelastningen.

Vi föreslår att Ei:s simuleringar omfattar situationer med en hög andel automatiserad flexibilitet och jämför tariffmodeller som tar hänsyn till kundernas förväntade respons med modeller som inte gör det.

Målet bör vara att det lokala nätets behov får genomslag när kapaciteten är begränsad, samtidigt som flexibiliteten kan bidra till det större elsystemet när det finns ledig nätkapacitet.

7. Ta hänsyn till olika kunders möjligheter och anslutningsbehov

Lägenhetskunder, villahushåll, fritidshus och företag har olika möjligheter att anpassa sin elanvändning. Tarifferna bör därför ta hänsyn till dessa skillnader och samtidigt uppmuntra till ett effektivare nätutnyttjande.

Vi föreslår att Ei analyserar valbara tariffmodeller med olika grad av rörliga prissignaler. Kunder som vill investera i automatiserad styrning bör kunna få ekonomiska incitament att bidra till ett effektivare nätutnyttjande, medan kunder som inte vill eller kan vara aktiva bör kunna välja ett mer förutsägbart alternativ. Valbarheten behöver samtidigt utformas så att den inte leder till oskäliga kostnadsöverföringar mellan kundgrupper.

För lägenhetskunder bör Ei också undersöka möjligheten till gemensamma eller delade effektabonnemang. Summan av lägenheternas individuella säkringsstorlekar kan vara betydligt större än den effekt som behövs i fastighetens gemensamma anslutning, eftersom alla hushåll inte använder sin maximala kapacitet samtidigt.

Gemensamma eller delade abonnemang skulle kunna göra det möjligt att fördela kostnaderna utifrån hushållens gemensamma kapacitetsbehov, snarare än summan av deras individuella säkringsstorlekar. Praktiska och rättsliga frågor om mätning, avtal, ansvar och kostnadsfördelning mellan hushåll behöver samtidigt utredas.

8. Behandla uttag och inmatning efter deras nätpåverkan

Både elanvändning och elproduktion kan belasta eller avlasta nätet. Vid stor lokal solelproduktion kan ytterligare inmatning förvärra ett problem, medan ökad lokal användning kan hjälpa. Under andra timmar kan motsatsen gälla. Ei bör därför analysera hur signaler för uttag och inmatning kan spegla den faktiska påverkan på nätet, inom ramen för gällande regler.

Avslutande rekommendation

Vi rekommenderar att Ei:s nya reglering blir tydligare och mer styrande än tidigare. Det bör finnas konkreta krav på hur tariffmodeller ska spegla nätets faktiska behov, fördela kostnader rättvist och kunna utvärderas utifrån sina effekter.

Nätföretagen bör också kunna visa att deras tariffmodeller fungerar som avsett, exempelvis genom att redovisa hur prissignalerna förhåller sig till nätets verkliga belastning och kostnadsdrivande situationer. Det bör inte räcka att en tariff formellt uppfyller allmänt hållna principer.

Regleringen bör ge utrymme för olika tekniska lösningar och fortsatt utveckling, men endast inom tydligt definierade och uppföljningsbara krav. Mer avancerade lösningar bör kunna införas stegvis där nyttan är störst, utan att hindra mer träffsäkra modeller på sikt.

En nationellt enhetlig reglering behöver inte innebära att alla kunder möter samma prissignaler. Gemensamma principer, beräkningskrav och digitala gränssnitt kan kombineras med lokalt anpassade priser där nätets förutsättningar motiverar det.

Magnus Jennerholm, sakkunnig inom energisystem
Visby 2026-10-22